

Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum

Tamara Budisavljević, dipl. psihologinja
Dječji vrtić Limač, Zagreb

U suvremenom kurikulumu primjereno i poticajno okruženje ima velik značaj za cjelovit razvoj djeteta.

Dijete rane i predškolske dobi koje je uključeno u program jaslica i/ili vrtića, od 1. godine (a ponegdje i od 6 mjeseci starosti) pa do polaska u osnovnu školu, velik dio svakodnevice provodi u institucijskom okruženju. U takvim uvjetima, a kako bi se na optimalan način poticao djetetov cjelovit razvoj, primjereno okruženje još više dobiva na važnosti. Okruženje u vrtiću ogleda se u strukturi prostora i socijalnim odnosima. I dok *socijalno okruženje* čine svi ljudski i stručni potencijali, odnosno i komunikacijski, *fizičko okruženje* obuhvaća materijalne i prostorne potencijale dječjeg vrtića (Miljak, 1996., prema Mlinarević, 2004.). Mi ćemo se u daljnjem tekstu fokusirati na fizičko okruženje odnosno organizaciju prostornog i materijalnog konteksta, kao važan aspekt kulture odgojno-obrazovne ustanove. Bogato i poticajno prostorno-materijalno okruženje mnogi suvremeni autori smatraju nezaobilaznim preduvjetom kvalitetnog učenja i cjelovitog razvoja djeteta, poput Marije Montessori, Rudolfa Steinera i dr. (Valjan Vukić, 2012.). Naime, prema konstruktivističkoj paradigmi, djeca svoja znanja

Poticajno prostorno-materijalno okruženje je preduvjet kvalitetnog učenja djeteta

i iskustva stječu, izgrađuju i razvijaju u stalnoj interakciji s okolinom, a ne izravnim poučavanjem. Da bi to bilo moguće, treba na odgovarajući način organizirati prostor po mjeri djeteta (Mlinarević, 2004.). Što to konkretno znači? Prije svega je važno naglasiti kako prostor treba biti strukturiran na način da su centri aktivnosti jasno prepoznatljivi te fizički ili smisleno međusobno odvojeni. Prostor treba biti bogat materijalima koji pozivaju dijete na igru i manipulaciju njima, pri čemu treba voditi računa o njihovoj kvaliteti (smislenost s obzirom na njihovu edukativnu i razvojnu funkciju) i lakoj dostupnosti djetetu. Prostor

također treba biti estetski osmišljen, može biti ukrašen dječjim radovima i fotografijama te zrcalima, kako bi dijete moglo promatrati sebe u različitim situacijama; čist i uredan (u smislu odsutnosti starih, potrganih poticaja koji su izgubili svrhu), te što više nalikovati obiteljskom okruženju. Centri aktivnosti trebaju biti takvi da potiču dječju autonomiju, odnosno sposobnost djeteta da se uključi ili samostalno inicira aktivnost i da se u njoj zadrži bez stalnog prisustva odgajatelja, zatim međusobnu suradnju i kvalitetnu interakciju u malim skupinama, kao i omogućavati slobodno kretanje djece i izmjenu aktivnosti. Također trebaju

Likovno izražavanje i kreativno istraživanje djece

omogućiti djeci bilježenje učenih pojava, što je posebno važno u centrima istraživanja. Materijali odnosno poticaji kojima ćemo obogatiti centre aktivnosti trebaju biti takvi da osiguravaju simultano jačanje različitih kompetencija, odnosno više aspekata dječjeg cjelovitog razvoja. Oni mogu biti gotovi didaktički materijali, pedagoški neoblikovani materijali, a vrlo često su to poticaji osmišljeni i izrađeni od strane odgajatelja s ciljem podupiranja nekog određenog aspekta dječjeg razvoja, odnosno više njih istovremeno.

Prostor kao zrcalni akvarij

Malaguzzi (1998., prema Silić, 2007.) ističe prostor kao 'neku vrstu akvarija koji odražava ideje, vrijednosti, sposobnosti i kulturu onih koji u njemu žive'. Prema Malaguzziju, svako dijete ima 'sto jezika' za iskazivanje svojih stvaralačkih potencijala, a na odraslima je da te potencijale prepoznaju i kreiraju poticajno okruženje u kojem će se oni dalje razvijati (Valjan Vukić, 2012.). U tom smislu od iznimne je važnosti uloga odgajatelja da promatra, upoznaje i pokuša što bolje razumjeti dijete, njegov način mišljenja i doživljavanja svijeta oko sebe, kako bi mogao u skladu s potrebama tog istog djeteta, odnosno svakog djeteta, mijenjati i prilagođavati okruženje. Budući da djeca uče aktivnim istraživanjem i suradnjom s drugima (Slunjski, 2008.), kod organizacije vrtićkog okruže-

nja treba početi od toga da se djetetu omogući učenje na takav, za njega prirodan način. Okruženje treba biti multisenzorično (poticati djecu na istraživanje angažiranjem različitih osjetnih sustava) i treba omogućavati:

- istraživanje logičkih, matematičkih i fizikalnih fenomena (svjetlosti i sjene, magnetizma, različitih svojstava materijala poput topivosti, plovnosti, rastresitosti, vlažnosti, težine, količine, klasifikacije po nekom kriteriju...);
- istraživanje različitih mogućnosti organizacije prostora i rješavanje fizikalnih problema (materijali poput plastičnih boca, kutija, drvenih štapića poslužiti će za proučavanje statike, konstrukciju, izradu labirinta, kosina i sl.);
- istraživanje zvukova, tonova, melodije i glazbe (glazbeni instrumenti, izrađeni instrumenti, šuškalice, uređaji za reprodukciju glazbe, zvukovi iz prirode...);
- istraživanje prirode i prirodnih fenomena (sama priroda odnosno vanjsko okruženje, ali i osmišljeni poticaji i materijali za učenje, knjige, plakati...);
- istraživanje govorno-komunikacijskog okruženja (govorom, slušanjem, pričanjem priča, igrama riječima, igrama slovima, poticajima za usvajanje komunikacije na stranom jeziku...);
- likovno i drugo kreativno izražavanje (različitim likovnim tehnikama,

Logičko istraživanje

materijalima pogodnim za kreiranje kompozicija, poput kamenčića, gumbića, štapića, suhих latica i sl.).

U svim ovim slučajevima odgajatelj ne poučava izravno, već potiče djecu na razmišljanje, samostalno rješavanje problema, stvara uvjete za istraživanje i donošenje zaključaka te njihovu provjeru i dokumentiranje. U aktivnosti se uključuje prema potrebi, te značajki kod djece provocira i podržava misaone procese. Pri tome je sam taj proces traženja rješenja važniji od rezultata (Slunjski, 2008.).

Planiranje aktivnosti u poticajnom okruženju

Tijek samih aktivnosti u poticajnom okruženju nije moguće unaprijed precizno planirati, on ovisi o dječjem interesu i može se razvijati u različitim smjerovima, međutim preduvjet za to je upravo pomno isplaniran i dobro promišljen prostor i poticaji, koji će u djeteta izazvati interes, čuđenje i želju za istraživanjem i otkrivanjem. Prilikom planiranja tema za projekte takve se teme mogu provlačiti kroz različite centre aktivnosti i različite ponuđene poticaje, a opet prema interesu djece. Često se postavlja pitanje praktične primjenjivosti ovakvog koncepta planiranja i kreiranja poticajnog okruženja s obzirom na dob djece (jaslice/vrtić). Velik broj vrtića još uvijek organizira odgojno-obrazovni rad u dobno homogenim skupinama, što je rezultat zastarjele pretpostavke da

istražujemo i stvaramo

Materijali pogodni za kreiranje kompozicija

su djeca određene dobi slična po razvojnim mogućnostima i/ili imaju slične obrazovne potrebe. Naravno, to ne mora uopće biti točno. Djeca iste dobi mogu biti vrlo različita u pojedinim aspektima razvoja, kao što i djeca različite dobi u nekim aspektima mogu biti slična. Samim time, i u dobro homogenoj skupini, kao i u heterogenoj (mješovitoj), promatrat ćemo svako dijete ponaosob i u skladu s njegovim mogućnostima, interesima i kompetencijama planirati poticaje i okruženje.

Centri aktivnosti u ranoj dobi

U jasličkim skupinama okruženje će se ponešto razlikovati od onog u vrtićkim skupinama. Prostor jaslica bi

trebao biti bogat različitim vidnim, slušnim i taktilnim poticajima, koji djeci omogućuju istraživanje putem različitih osjetnih sustava, izazivajući istovremeno interes i fascinaciju. Također, treba im biti omogućeno da manipuliraju predmetima, rastavljaju, bacaju, šušaju, skrivaju, traže, rješavaju različite probleme putem pokušaja i pogrešaka. U starijoj jasličkoj dobi javlja se sposobnost simboličkog funkcioniranja pa treba poticati i simboličku igru te rješavanje problema stvaranjem predodžbi. Važno je jaslice obogatiti i centrima i aktivnostima koje razvijaju djetetovu svijest o sebi, kao preduvjet razvoja slike o sebi, a kroz igru i aktivnosti te uređenje prostora prožima se učenje osnovnih pojmova (boja, oblika, životinja i sl.).

Centri aktivnosti u predškolskoj dobi

U vrtićkoj dobi se proširuje učenje pojmova pomoću izloženosti različitim temama i projektima koji se također 'provlače' kroz različite centre aktivnosti, a koje su predmet dječjeg interesa. Različite kompetencije razvijaju se poticajima u različitim centrima. Tako primjerice u centru rane pismenosti odgajatelj kreira različite poticaje kojima podupire razvoj rane pismenosti djece, od prepoznavanja simbola, povezivanja simbola s glasom, glasovne analize i sinteze, kreiranja vlastitih priča, a u okviru različitih projektnih tema. U matematičkom centru različitim vrstama poticaja razvija se matematičko mišljenje djece, logičko rješavanje problema, usvajanje osnovnih računskih operacija, povezivanje simbola s količinom, klasificiranje prema zadanim kriterijima, prepoznavanje pojmova jednakosti, nejednakosti, razlomaka, sjecišta, reproduciranje prostornih odnosa, a sve kroz igru i zanimljivo kreirane situacije učenja. U centru istraživanja nude se materijali koji djeci omogućuju istraživanje različitih pojava i svojstava materijala, poput: mirisa, zvukova, tekstura, propusnosti, težine, konzervacije količine, magnetskih svojstava. Moguće je istraživati podloge različite kosine i

teksture, svjetlosne efekte, kontraste boja itd. U centru likovno-kreativnog izražavanja trebaju biti dostupni materijali koji djeci omogućuju slobodu izražavanja na različite načine: komponiranjem na raznovrsnim podlogama koristeći se pritom materijalima poput prirodnina, kamenčića, drvenih štapića, pločica i sl., te podupirući izražavanje raznim likovnim tehnikama. Djeci su dostupni i različiti centri simboličkih igara, koji se strukturiraju prema njihovom interesu, poput centra liječnika, obiteljskog centra, trgovine, pošte i sl. U tim je centrima djeci omogućeno da se grupiraju u manje skupine što im daje priliku da kvalitetnijim interakcijama razvijaju socijalne vještine. Okruženje u senzoričkom centru istovremeno angažira različite osjetne sustave. Ono je obogaćeno poticajima koji izlaze iz okvira svakodnevice na koju smo navikli, no izazivaju dječje čuđenje i također potiču na istraživanje (efekti svjetlosti i sjene, različitih tekstura, mekoće podloge, kontrasta boja i sl.). Kvalitetnim oblikovanjem okruženja potičemo dijete na interakciju s prostorom i materijalima stavljajući naglasak na njegov istraživački potencijal, omogućujući mu pritom da svoje aktivnosti samo organizira te da surađuje s drugom djecom i odgajateljem, a time i da stječe i razvija različite kompetencije.

Literatura:

1. Mlinarević, V. (2004.): *Vrtićko okruženje usmjereno na dijete*. Život i škola, br. 11 (1/2004), str. 112-119.
2. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Zagreb, 2014.
3. Silić, A. (2007.): *Stvaranje poticajnog okruženja u dječjem vrtiću za komunikaciju na stranome jeziku*. Odgojne znanosti, Vol. 9, br. 2, str. 67-84.
4. Slunjski, E. (2008.): *Dječji vrtić, zajednica koja uči – mjesto suradnje, dijaloga i zajedničkog učenja*. Zagreb, SM Naklada.
5. Slunjski, E. (2015.): *Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Zagreb, Element.
6. Valjan Vukić, V. (2012.): *Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi*. Magistra ladertina, 7 (7), str. 123-132.
7. Vasta, R., Haith, Marshall M. i Miller, Scott A. (1997.): *Dječja psihologija*. Zagreb, Naklada Slap.